

לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

ירושלים מראשיתה עד הכיבוש הצלבני

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(40×1)	—	40 נקודות
פרק שני	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק רביעי	—	(5×4)	—	<u>20 נקודות</u>
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: לפני שתענה, קרא בעיון את ההוראות בראש כל פרק.

הערה: בעמוד 8 בשאלון מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

השאלות

שים לב: (1) בעמוד 8 מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.
 (2) ענה על השאלות בכל פרק לפי ההוראות.
 בשאלות שבחרת ענה על כל סעיפי השאלה (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. הר הבית לאורך הדורות

תמורות רבות עברו על הר הבית לאורך הדורות מבחינת תפקידו ומבחינת צורתו.

א. תאר את תחומי ירושלים בימי שלמה. (6 נקודות)

(בתשובתך תוכל להשתמש במונחים כמו גבעות, פסגות, נחלים.)

ב. באיזו תקופה הורחב שטחו של הר הבית, כיצד, ולשם מה? (6 נקודות)

ג. הסבר שתי סיבות להתקדשות הר הבית במהלך ההיסטוריה. (8 נקודות)

ד. לפניך שלוש תקופות:

— ימי שלמה

— שלהי ימי בית שני

— התקופה הביזנטית

תאר את המראה ואת המעמד (הדתי והפוליטי) של הר הבית בכל אחת מתקופות אלה.

(12 נקודות)

ה. **הסבר** את השוני במראהו ובמעמדו של הר הבית:

— בין ימי שלמה ובין שלהי בית שני

— בין שלהי בית שני ובין התקופה הביזנטית

(סך־הכול — שני הסברים)

(8 נקודות)

2. ירושלים בתקופה הביזנטית

- א. עיין בנספח א' שבו מפה עתיקה (I) ומפה מודרנית (II) המתארות את ירושלים בתקופה הביזנטית. תאר שני הבדלים בין המפות. (8 נקודות)
- ב. עיין בשתי המפות שבנספח א'.
במפה I — האותיות א-ו מסמנות שישה אתרים;
במפה II — המספרים 1-6 מסמנים **אותם אתרים** שבמפה I.
בחר ממפה I בחמישה אתרים.
לכל אתר שבחרת, ציין במחברת את **שמו**, את **האות** המציינת אותו במפה I ואת **המספר** המציין אותו במפה II.
לדוגמה: שער דוד — ז - 9
(5 נקודות)
- ג. תאר שני שינויים שחלו בירושלים בתקופה הביזנטית, והסבר מדוע חלו שינויים אלה.
(8 נקודות)
- ד. עיין בנספח ב' — סרטוט של מבנה כנסיית הקבר בתקופה הביזנטית.
תאר את ארבעת חלקי המבנה העיקריים, וכתוב למה שימש כל חלק.
ציין הבדל מהותי אחד בין כנסייה זו לכנסיות טיפוסיות. (11 נקודות)
- ה. לפניך טקסט מאת צלין נוצרי שסייר בירושלים בראשית התקופה הביזנטית.
הוא מתחיל את סיורו בהר הבית ולא בכנסיית הקבר, כפי שנהגו רוב הצליינים הנוצרים בתקופות מאוחרות יותר.
הצע הסבר אפשרי לכך. (8 נקודות)
- מתחת לפינת המגדל יש הרבה חדרים ופה היה ארמונו של שלמה וכן גם החדר שבו הוא כתב את ספר החכמה והמבנה שבו עמד המקדש שבנה שלמה...
- מכאן אתה יוצא מן החומות של ציון ואתה יורד לעבר שער שכם, ימינה, למטה בעמק יש קירות שהיו פעם הפרטורים של פונטיוס פילטוס, כאן נשפט ישו לפני מסע הסבל שלו. בצד שמאל רואים את הגבעה הקטנה של הגולגותא שעליה נצלב אדוננו. מרחק של זריקת אבן משם יש קריפטת שבה הונחה גופתו ועלתה כעבור 3 ימים. היום, בפקודת הקיסר קונסטנטינוס נבנתה [שם] בזיליקה, זאת אומרת כנסייה בעלת יופי נפלא ומצדה מאגרי מים שמהם שואבים מים, ומרחץ (=בפטיסטריום) מאחור שבו רוחצים את הילדים.
- (=הנוסע מבורד")
- /המשך בעמוד 4/

פרק שני (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 3-4.

3. המקורות האפיקוריים לתולדות ירושלים הקדומה

א. קרא את המקור שלפניך, ציין את שמו, וכתוב באיזו תקופה הוא חובר. (4 נקודות)

[ל]מלך אדוני [:] כה (אמר) עֲבֹדְהָיָה עֲבָדְךָ: לרגלי המלך אדוני שבע פעמים ושבע פעמים נפלתי.
[...]

נעשיתי כעֲפָרוֹ, ואינני רואה את שתי עיני המלך אדוני, כי איבה נגדי. אני כספינה בלב ים.
הזרוע החזקה של המלך מחזיקה בארץ נהריים ובארץ כוש, אך עתה העֲפָרוֹ לוקחים את ערי
המלך. אף לא מושל עיר אחד נותר (נאמן) למלך אדוני; כולן אבדו!
[...]

[ולו] ידאג המלך [לארצו וי]חליט המלך באשר [ל]צבא הסדיר למען הארץ, [כי] אם אין צבא סדיר
(עוד) בשנה הזאת, אבודות כל ארצות המלך אדוני.
[...] אם אין צבא סדיר בשנה הזאת, ישלח נא המלך נציב כדי שייקחני, אליך עם אֶתְּי > למען
נמות אצל המלך אדוננו.

ב. על פי המקור שבסעיף א, הסבר את הבעיה המרכזית שמלך ירושלים מעלה בדבריו, וציין

איזו עזרה הוא מבקש ממלך מצרים. בסס את תשובתך על המקור. (8 נקודות)

ג. עיין בנספח ג', וְזָהָה את המקור המוצג בו.

השווה בין מקור זה ובין המקור שצינת בסעיף א.

בתשובתך ציין נקודת דמיון אחת והבדל אחד בין שני המקורות.

(8 נקודות)

4. ירושלים בתקופת חזקיהו

א. בפסוקים שלפניך מפרק כב **בישעיה** מתוארות פעולות שנעשו בירושלים בימי שלטון חזקיהו.

קרא את הפסוקים, תאר שתי פעולות המוזכרות בהם, והסבר מדוע היה צורך בפעולות אלה. (8 נקודות)

(ט) וְאֵת בְּקִיעֵי עֵיר דָּוִד רָאִיתָם כִּי רָבוּ וַתִּקְבְּצוּ אֶת מֵי הַבְּרֶכֶה הַתַּחְתּוֹנָה: (י) וְאֵת בְּתֵי יְרוּשָׁלַם סִפְרָתָם וַתִּתְּצוּ הַבְּתֵיִם לְבִצָר הַחוֹמָה: (יא) וּמִקְנֵה עֲשִׂיתָם בֵּין הַחֲמִתִּים לְמֵי הַבְּרֶכֶה הַיְשָׁנָה...

ב. פסוק י המובא בסעיף הקודם קשור למחלוקת שהייתה במחקר בנוגע לירושלים בתקופת בית ראשון.

הסבר:

— את נושא המחלוקת

— טיעון אחד של כל אחד מן הצדדים במחלוקת

(5 נקודות)

ג. הסבר, על פי הפסוקים שבסעיף א ועל פי ממצאים ארכאולוגיים, כיצד יושבה מחלוקת זו.

(7 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 5-7.

5. העיר העליונה בשלהי ימי בית שני

עיין בנספח ד' שבו שלוש תמונות.

- א. תמונה 1 מציגה חרותת של מנורה שנחשפה בחפירות בעיר העליונה. האם אפשר להסיק מממצא זה על הצורה המקורית של מנורת המקדש? דון בשאלה זו. בדיון הבא טיעון אחד של המצדדים וטיעון אחד של המתנגדים. (6 נקודות)
- ב. תמונות 2-3 מציגות ממצאים (שניהם מאותו הסוג) שנמצאו ב"בית המידות". זֶהָה את סוג הממצאים, והסבר שלוש מסקנות שאפשר להסיק מסוג ממצאים זה על אופי האוכלוסייה של העיר העליונה. (8 נקודות)
- ג. תאר שני הבדלים בין מראה העיר העליונה של ירושלים למראה העיר התחתונה שלה, כפי שהם נראים בדגם "הולילנד" שבנה פרופ' אבי-יונה (הדגם נמצא כיום במוזאון ישראל). (6 נקודות)

6. נספח ה'

עיין בנספח ה'.

- א. זֶהָה את האתר המוצג בנספח ה'. (4 נקודות)
- ב. בנספח ה' מוצגים גם שני חתכים (1-2) של מפעל מים. קבע איזה חתך מציין את השלב המוקדם מתקופת הברונזה התיכונה, ואיזה חתך מציין את השלב המאוחר מן המאה השמינית לפנה"ס. הבא נימוק אחד לקביעתך. (8 נקודות)
- ג. על פי הנספח ועל פי הממצאים שהתגלו באתר שזיהית בסעיף א, תאר כיצד השתמשו במערכת זו להובלת המים. (8 נקודות)

7. נספח ו'

עיין בנספח ו'.

- א. זֶהָה את האתר שנראה בתמונה בנספח ו', ותאר שלושה מחלקיו העיקריים. (6 נקודות)
- ב. במחקר רווחו שתי דעות בנוגע לתקופה שבה נבנה החלק הדרומי של האתר.
ציין את שתי הדעות, והבא אחד מן הנימוקים לביסוס הדעה המקובלת (דעת הרוב) כיום במחקר. (10 נקודות)
- ג. ציין את השימוש העיקרי באתר זה בימינו. בסס את דבריך על רִאִיה אחת מן התמונה. (4 נקודות)

פרק רביעי — מושגים (20 נקודות)

הסבר ארבעה מהמושגים 8-15 (לכל מושג — 5 נקודות).

שים לב: בהסבר המושג התמקד:

— בהגדרה

— במידע החשוב ביותר

— בהרחבה או בהדגמה

8.	איתור	12.	"החומה השלישית"
9.	מלכי־צדק	13.	"וייגע בצינור"
10.	שטח G	14.	"ירושלים של מעלה"
11.	גלוסקמאות	15.	כתובת תיאודוטוס

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

התקופות העיקריות בתולדות ירושלים

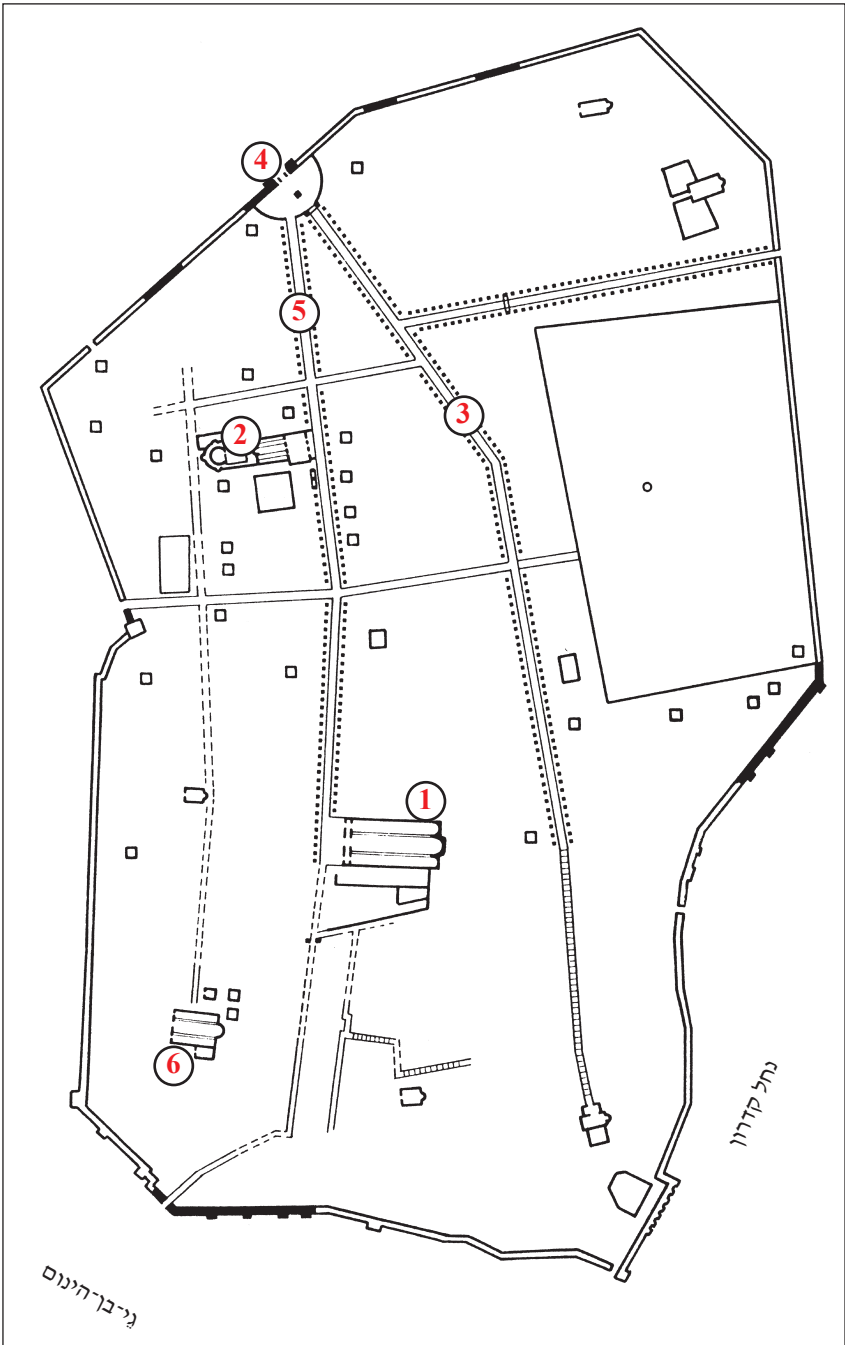
(מהמאוחרת ביותר לקדומה ביותר)

השנים	התקופה
מאז 1967	ירושלים המאוחדת
1967-1948	ירושלים החצויה
1948-1917	תקופת המנדט
1917-1800	המאה ה-19 (שלהי התקופה העות'מאנית)
1799-1517	התקופה העות'מאנית (התקופה המוסלמית המאוחרת)
1517-1260	התקופה האיובית והממלוכית (התקופה המוסלמית המאוחרת)
1260-1099	התקופה הצלבנית
1099-638	התקופה הערבית (התקופה המוסלמית הקדומה)
638-324	התקופה הביזנטית (תקופת התלמוד)
324-70	התקופה הרומית המאוחרת (תקופת המשנה)
63 לפנה"ס - 70 לספירה	שלהי ימי בית שני ותקופת בית הורדוס (התקופה הרומית המוקדמת)
63-332 לפנה"ס	התקופה ההלניסטית (תקופת בית שני / התקופה החשמונאית)
333-538 לפנה"ס	שיבת ציון (תקופת בית שני / התקופה הפרסית)
538-586 לפנה"ס	התקופה הפרסית
586-928 לפנה"ס	ממלכת יהודה (תקופת בית ראשון / תקופת הברזל)
928-1000 לפנה"ס	הממלכה המאוחדת (התקופה הישראלית / תקופת הברזל)
1000-1200 לפנה"ס	תקופת השבטים ומלכות שאול
עד 1200 לפנה"ס	תקופת הברונזה / התקופה הכנענית

נספח א' (לשאלה 2, סעיפים א-ב)

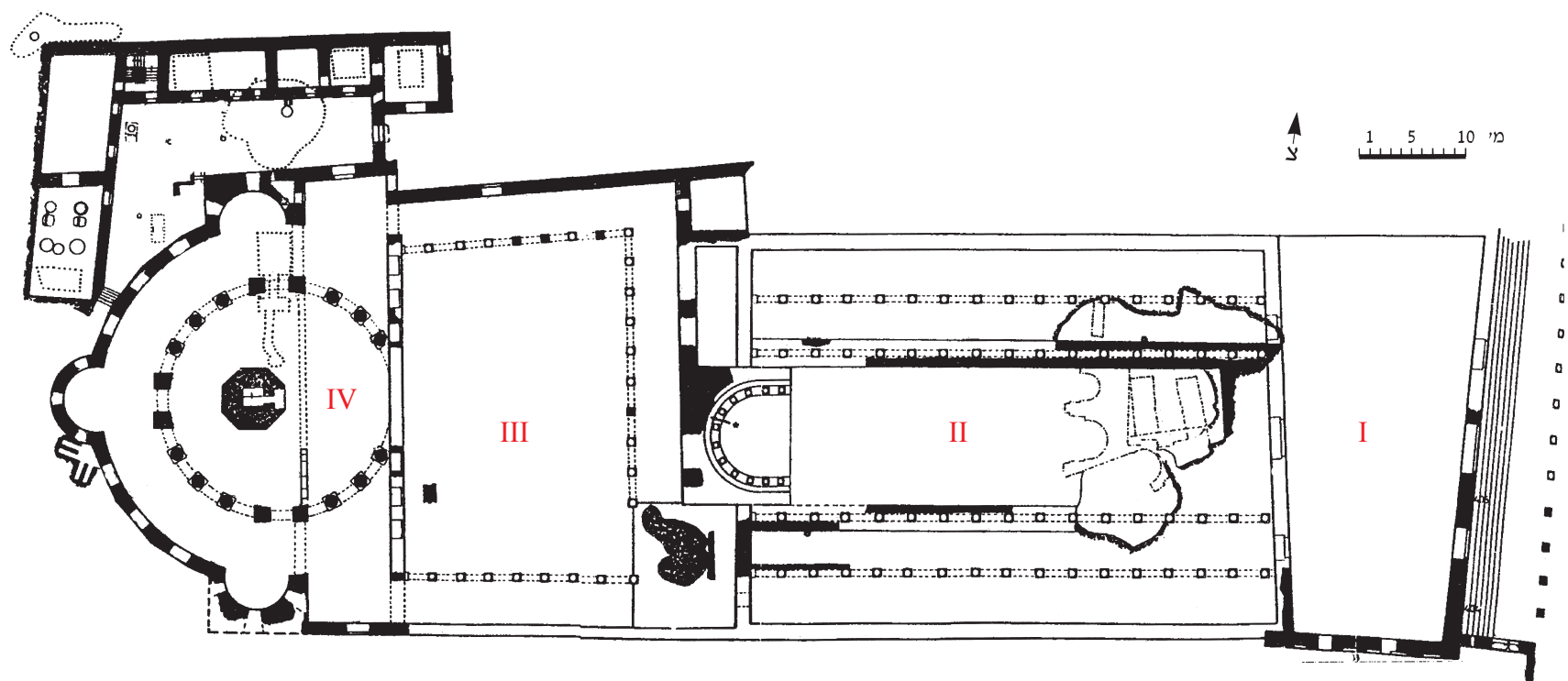

מפה I

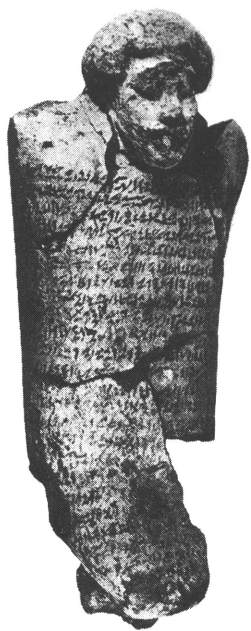
מפה II

נספח ב'
(לשאלה 2, סעיף ד)

כנסיית הקבר בתקופה הביזנטית

נספח ג'
(לשאלה 3, סעיף ג)

נספח ד'
(לשאלה 5)

תמונה 1

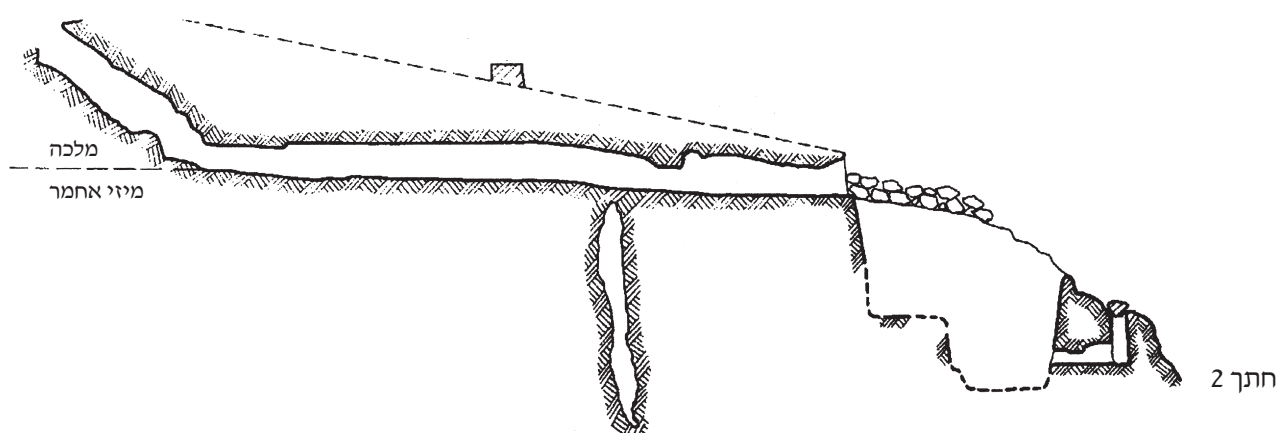
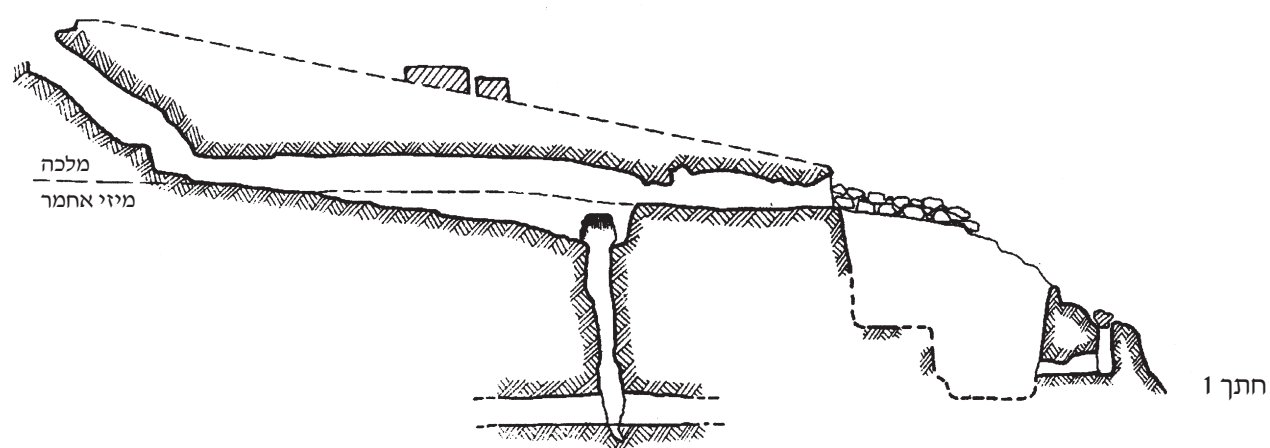
תמונה 2

תמונה 3

נספח ה' (לשאלה 6)

נספח ו'
(לשאלה 7)

